

РАДОВА РАДА

№ 146.

Вівторок, 26 вересня 1917 року.

№ 146.

ГАЗЕТА ПОЛІТИЧНА, ЕКОНОМІЧНА І ЛІТЕРАТУРНА.

Виходить щодня, окрім понеділків і днів після великих свят.

Ціна окремого № у Києві 15 в. В провінції і на воєналах 16 в.

На IV сторінці: За 1 рядок з 1 шпальту . . . 40 коп за кожний ряд.

Особам, що шукають праці за оголошеннями, необхідно вказувати в 3 рядках з 1 шп. 1 руб. за 1 ряд.

Контрора відкрита від 10—8 год. дня.

Адреса редакції й контора: У КИЇВІ, ІНСТИТУТСЬКА, 22.

Телефон редакції 64—80. Почт. скринька № 273.

Від контори „Нової Ради“.

Контора „Нової Ради“ прохає всіх тих п. п. передплатників, котрі до цього часу не внесли всіх грошей, якомога швидше дослати гроші, інакше контора буде примушена припинити висилку з 1-го жовтня (жовтня) ц. р.

При пересилці грошей поштою треба обов'язково зазначити, чи передплата вноситься вперше, чи це продовження передплати. Обов'язково треба подавати № бандеролі і стару адресу. Інакше контора не відповідатиме за швидку доставку газети.

Крім цього прохаємо не доручати ніяких приватних справ, як от: передавати гроші приватним особам, купувати всякі речі, книжки, преїскуранти, довідуватись про адреси приватних осіб, вишукувати місця (посади) і т. п. Контора не має часу і змоги цим займатись, і в справі таких доручень не відповідатиме зовсім, наєйв в тім випадку, коли будуть прислані марки на відповідь.

Сьогодні, 26-го вересня, в другий раз: 27 год: УКРАДЕНЕ ЩАСТЯ, драма на 5 дій Франка. — 28-го: МАРУСЯ БОГУСЛАВКА, історична драма на 5 дій Старицького. — Квитки продаються.

2-й ГОРОДСЬКИЙ ТЕАТР Олександрівська ул. № 12.

Український театр під орудою М. Садовського.

Сьогодні, 26-го вересня, в другий раз: 27 год: УКРАДЕНЕ ЩАСТЯ, драма на 5 дій Франка. — 28-го: МАРУСЯ БОГУСЛАВКА, історична драма на 5 дій Старицького. — Квитки продаються.

ТРОЦЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ

Український національний театр.

Сьогодні, 26-го вересня, в другий раз: 27 год: ДАЙ СЕРЦЮ ВОЛЮ, ЗАВЕДЕ У НЕВОЛЮ. — 28-го: Лямерівна, Мирного.

В ІІУ українську гімназію (Кирило-Мефодієвську) приймаються прохання про перехід з повноправних шкіл в ІІ—VIII класи від 5—7 год. веч. в помещанській гімназії (Сінна площа, Художня школа).

ОЛЬГОПІЛЬСЬКА ПОЗИТОВА ЗЕМСЬКА УПРАВА на Поділлі

запрошує опитних педагогів як анімів в шкільно-педагогічній справі й практикою на посади шкільних інструкторів. Платня 4800 руб. на рік, роз'їзди на земських конях. 2—289—2

Рівно, 26 вересня 1917 року.

Самостійність Фінляндський Сейм розробив, опублікував і має подати на затвердження Союзу проект закону про самостійність Фінляндії. По цьому закону Фінляндія має свою конституцію й уряд, незалежні од законодавчої й урядової влади російської, заводиться окреме фінське військо, на чолі республіки фінської стає президент і рада міністрів, які разом рішення справи, що торкаються стосунків з російським урядом. Разом з тим Фінляндія лишається в унії з Росією, при чому справи війни й міра являються загальнодержавними, котрі Фінляндія самостійно рішення не може; умови з іншими державами про війну чи мир має складати Росія або за її дозволом і згодою уряд Фінляндії, російське військо має що до розпологу й годування однакові права з фінським, під час війни команда над фінським військом переходить до президента Фінляндії до рук спільного начальства.

Треба одзначити появу й оголошення цього законопроекту, який певно складено на основі чужих у Фінляндії поглядів на державну самостійність цієї країни. Проект самостійності не має в собі перше всього жадної ворожої тенденції проти Росії, тому він повинен лягти в основу російсько-фінської згоди, поклавши край всім тим непорозумінням, які охочі й без міри роздуває російське імперіалістичне громадянство. Стоючи на ґрунті широкого права на самоозначення кожного народу фінці в цих принципах заявляють форму свого самоврядування, і з ними не тільки треба згодитись, але й підтримувати їх в цих справедливих домаганнях. Бо сама історія Фінляндії, її правні відносини з Росією та національний розвиток логічно і природно ведуть до тієї форми державного життя, яку тепер в проекті оповіщено і, ми певні, незабаром буде санкціоновано постановою нового Союзу Російської Установчої Ради.

ствів з національним військом (латині), то їм зрозуміливе й близьке було наше відношення до представника російського централізму в тім же питанні на Україні.

Ми гадаємо, що наше відношення викликало тільки спочуття до нашої однакової неволі і до нашої боротьби за здійснення заради неї народної демократичної армії (народної міліції). Наша демонстрація наче і яскраво виявила дійсний стан ідей на Україні — а чи шкодливо це для наших гостей — не гадаємо!

То може форма нашої демонстрації була некультурною? Вона була зовсім безневинною, коли пригадати сцени політичної боротьби в парламентах Угорщини та Австрії і союзних Галичини та Чехії. Ті „культурні“ народи мають більше підстав червоніти за себе, ніж х-й С. Ефремов за нас у данім випадку. І ще до питання про національне військо. Дивуємось, чому С. Ефремов одповідає за всю українську націю і за всі напрями її, що це питання „для нас неприципіальне“. І це надто в цей час, коли військо є по суті народна міліція!

До питання про заслуги Оберучева на українському ґрунті. Ще дужче ми здивовані цим. Ми знаємо й поважаємо заслуги великоросів. Ф. Корша, В. Обнинського, але таких, вибачайте на цім слові, „приятелів“, як Оберучев у нас надто багато було. Зводючи підумок до цього сказаному про „інцидент“, зводиться завдання, як стати до „органів“.

бачити в дуже ладнім політичнім виступі свого народу прояв його некультурності.

Київ 19 вересня.

Військові — лінар Яновів, прапорщик Гладкий, прапорщ. Дацюк, мол. у.-ч. Струн, пр. Бурявський

Дякую місце цьому листові, як виявленням інциденту, редакція „Нової Ради“ вважає за свій обов'язок до-дати себе пояснити. Перше всього: редакция цілком поділяє погляд С. Ефремова на демонстрацію проти К. Оберучева на з'їзді народів, а також згоджується з тою оцінкою, яку цій демонстрації дав С. Ефремов. Лист товаришів військових, виснаючи деякі деталі демонстрації, не може одначе змінити нашого погляду.

Ми теж думаємо, що з нашими противниками бо; отис треба, а з окрема і з К. Оберучевим, котрий так рішучо і так без потреби часто виступає проти ідей й справи української армії. Але цілком ясно, що К. Оберучев є чесний і до того ж культурний противник, і коли в нього, що він не ворог українського руху — нема ніяких підстав йому не вірити і виявляти недовіру або пристрасть до нього. Коли ж він виступає як гість на з'їзді народів, який він скликав, і виступає, щоб привітати цей з'їзд і його провідні ідеї й гадати, то очевидно в цей момент не було ніякої підстави зводити з ним рахунки за його виступи проти одної з деталей українського руху, проти української армії. Коли прийшов би на з'їзд ворог підступний, лукавий і лицемірний, наприклад, із колишнього табору чорносотенців, слід було б розкрити його нещирість і лукавство, показати суперечність між діями і словами його. А тут була чиста й порядна людина, певна громадська постать, людина, яка може й помяляється що до українського війська, але поводитись чесно й твердо. На з'їзді явився прихильник федералізму, а наші земляки, ступивши на поле широкої політичної боротьби, показали один з епізодів її: вони шикали. Так що це власне й в нас, що неї способи боротьби некультурні. Це правда, що в пар аmentsх Австрії й Угорщини чиниться й не так, що там часом і до стусанів доходить, але хто каже, що це добрий спосіб боротьби, хто подумає, що чужі дурниці дозволяють нам їх повторювати? Отже і пими увагами до листа війсь-

кових ми не хочемо обороняти К. Оберучева, а тільки вияснити свій погляд на способи політичної боротьби.

3 газет та журналів.

Добрість у Така суперечка: чи союз-політиці. яких наші — наші вороги, чи вони палають коханням до Росії? Імперіалістична преса доводить, що палають, а більшовики, що — то наші політичні вороги. Останні на доказ наводять напр. такі документи, як наказ нач. північного фронту: Доставка сукна за кордоном, де зараз єсть більше 20 мільйонів аршин готових для нас, майже припинена через політичні причини.

Всякі союзники роблять тільки те, що їм вигідно. Плат-низма в міжнародних відносинах ніколи не було і нема. Союзи закладаються теж не ради прекрасних очей Миколи II, ні навіть Мілюкова й Керенського. Коли в Росії починають воювати так, що це загрожує небезпечкою союзним фронтам, союзники втрачають охоту і з свого боку виконувати умови й договори.

Або війна, або „Новая Жизнь“ зав-революція. Яє, що час міжнародні стосунки Росії взяти під контроль демократії і тоді вже рішучо піти до миру.

Ні, далі терпіти не можна! Час, щоб і на те „відомство“, яке крутить долек війни й міра, прийшла революція й негода. Не парано всі почували грізну диктатуру й війну!

Хто вірить в революцію, повинен всю енергію, всі сили, весь запас творчості віддати справі боротьби за мир.

Все лило в тому, що й революцію й мир розуміють зовсім різно усіяні партії та течії російського політичного життя.

Анекдот з Цікавий анекдот з недавнього. ній мнущими оповідає Л. Львов в газеті „День“.

Львов був написав щось там неприємне для амбіції міністра Григоровича. Той пожалівся царю. Цар звелів доглядати за журналістом. І от шпик доглядает: бігають, їздять за Львовим, підслухують телефонні розмови. Одного з них напад нежить: чхає й чхає в телефон. Тоді Львов подав тов. мін. внутр. справ Білецькому таке прохання:

За останній час пан, що підслухує мої телефонні розмови, дістав десь — де саме, не знаю, — нежить, і під час виконання своїх скромних обов'язків старанно чхає мені в телефонну трубку. Це з одного боку розкриває державний секрет потреби підслухування моїх розмов, а з другого жадає мені балакати, що навряд щоб було в намірах властей.

З цього приводу Львов розповідає Білецькому сцену в танцзалі за давніх часів:

Розпорядчик кричав: — Ровдло! Казале, іскрозь дам. Алош! В цей час хтось кричить: — Господи! розпорядитель, пусть кавалер мой не шиплется!

Розпорядчик снівши танці й музику і грізно пояснив: — Здесь нельзя безобразить. Здесь танцуют, а не шиплется!

Звертаюся до всіх із проханням: — Ваше прехвосителство, нехай ваш агент підслухує, але нехай не чхає! Білецький обіцає забрати зовсім агента, аби тільки Львов узяв назад таке незвичайне прохання.

Палкий В. „Кіев. Мысли“ докладно розказано, як київські чорносотенці Шульгин та Грушевський (звичайно не секретар О. Шульгин і не проф. М. Грушевський) разом з с.-х. Левіним та Доротовим побивали в гор. думі українця с.-ф. Чонівського.

Що кажуть чорносотенці — не цікавить нас. Що кажуть рос. с.-х. цікавить трошки. О. Доротов, наприклад, проти заведення українських шкіл у Києві, заявив:

Не можна, потурати національним страстям, покидати поза школою дітей. Чий дітей? Головним чином дітей робочих. А хто робочі? 99 проц. — руські, а не українці!

Потім пан Доротов знов категорично заявив, що 99% робітників у Києві — не українці!

А ми питаємо пана Доротова, чи він знає, що говорить. Другий київський адміністратор (начальник міліції Лепарський, а п. Доротов — зараз помічник київського комісара) рунився, що українці проваляються на виборах в Думу. Тепер ми порадимо Доротову дати інструкцію Статистичному Бюро, щоб вийшло справді 1% робітників українців, бо буде ніяково, коли вийде, що київський адміністратор та малограмотні тямив і неправду говорять.

Питання про федерацію на козацям з'їзді.

З'їзд показав, що серед козацтва виявився великий нахил до федерації, необхідність якої визнавали всі округи, ська округа вимагають, щоб це питання передали в особливий комітет, й розв'язали його по волі.

Велику роль в симпатіях до федерації заграли й виступи представника кубанського війська Макаренка, котрий говорив про необхідність федерації, яку визнають й кубанське та терське військо.

На крузі приблизно федерації намічають наперше ф. д. ративне обмеження сусіднього козачого війська і певно, й Астрахані. Визнають бажаним причлнати до цього війська і так звані „внородні“ елементи, та влаштувати в будучині федеративний союз південно-східної Росії.

На думку федералістів тільки федеративний лад здорових, життєвих країн Росії з братським союзом між ними може поставити на ноги Росію й дати їй непохитність і політичну й економічну.

При федеративному ладі Дон і інші самоупрадові, незалежні від центральної влади, країни не тільки не розірвуть Р. С. І., не відокремляться від неї, але, навпаки, будуть зв'язані з нею ще тісніше. Як, наприклад, такою мірою з'єднаною життєвою федерацією являються П. А. Сполучені Штати.

З промов небагатьох супротивників федерації зазначити слід промову М. Богаєвського, який заявив, що його не цереконала блискавка аргументація пред авника Кубані.

Треба розрізняти — гово; зв вин, — Росю ведку від Росії „товариської“. Дон не боїться цих „товаришів“. З сміхом дивився ми на державну комедію, яку давали „товариші“ з приводу заколоту на Доні. Ми певно переживемо час захвату влади й різні, але справа державної безпеки уже почалась. І ми мусимо про це думати.

Схвалювано М. Богаєвський говорить: — Цілими віками ми жили Росією, вірили й служили їй вірою й правдою і в цій службі була наша сила (оплески).

Визнати федерацію не трудно, але як би потім, роз'їзавшись по домах, не „чухати собі потилицю“, як це зробили ми, прийнявши загоді поспішно закола про зєство на Доні. Не обду юйте себе українською федерацією. Я був на Подлашчині і знаю, що глибокого коріння в народній і ідомості ця федерація пустила. Ми муємо йти своїм ричним шляхом.

Дон—наша рідна річка, близько підійшов до „матушки Волги“...

3 Генерального Секретаріату.

Приїом Генеральним Секретарем Освіти чинів Н. Шк. Ом.

25-го вересня, о 1-ій годині дня в помешканні Київської Шкільної Округи...

Ми зовсім не вимагаємо встановлення федеративного ладу явочним порядком.

Необхідно визнати федерацію, як що ми поважаємо себе й своє право і хочемо добра Росії (гучні оплески).

В результаті суперечок, постанови округ в питанні про федерацію передали в особавну комісію згоди для вироблення спільної редакції.

Резолюція про федерацію. Резолюцію прийняли голосами всіх проти одного на об'єднаному засіданні представників козацького війська, військового правління й старших округ.

Довільний в Ісховий круг, прослухавши й обговоривши доклад представника кубанського війська, якого підтримав представник війська терського в питанні про федеративний лад держави російської й визнаючи федерацію, як ідею, як принцип, на підставі минулого історичного досвіду, зародку й існування козацтва бажаною, постановляє:

Доручити військовому правлінству взяти участь в конференції, яку скликають на 20-е вересня ц. р. в цьому питанні з правом делегувати од імені війська доповідного в союзній орган який сформуєть для оборони кравих інтер сів.

Продати вільні в будинок країн вільних народів та корінного неказачого населення козацьких країн, а також свідомих особ розробити до Установчих Зборів про нта такого ладу в краю, який би, забезпечуючи повну самостійність національностей та великих побутових груп в сфері місцевого законодавства, суду, урядовання, земельних відношень, культурно-економіч-

ного життя, одночасно не порушував би тісного звязку частин з цілим, не похитнув би єдності й сили Росії.

Бюро по виборчій справі.

Піи генеральному секретарстві внутрішніх справ почало функціонувати Бюро в справі виборів на Україні до Всеросійських Установчих Зборів.

Виборче Бюро має своїм завданням стежити за своєчасним оповіщенням всіх урядових розпоряджень, за широким розповсюдженням їх серед людності України та за негайним виконаннями й роботою всіх урядових установ по виборчій справі.

Сповідуючи про це людність України, Виборче Бюро при генеральному секретарстві внутрішніх справ („Генсекревбори“) просить, як окремих осіб, так і всієї урядові установи й приватні організації звертатися до Виборчого Бюро за вказівками й поясненнями.

Виборче Бюро (Генсекревбори) містяться: помешкання генерального секретарства, Хрещатик № 38, 2-й поверх, кімната № 25.

Українознавство в Фребелієвському інституті.

Директор Педагогічного Інституту при Фребелієвському Т-ві сповістив генеральному секретарство народної освіти, що, згідно з постановою конференції, в Інституті заводяться такі обовязкові курси: 1) української літератури й 2) українознавства (на відділі позашкільної освіти); крім того, як предмет необязкової, на всіх курсах заводяться навчання української мови.

Конференція також постановила завести український дитячий садок та початкову школу.

Третій Універсал і Декларація.

Взавтра в київських газетах має бути оголошено третій Універсал до людності України. Універсал випускає на цей раз уже не Центральна Рада а Генеральний Секретаріат.

Декларація Генерального Секретаріату уже готова і буде прочитана на засіданні Малої Ради в вівторок 26 вересня, а в газетах з'являться в середу або в четверг.

Просвітанський з'їзд.

Засідання 23 вересня.

Це останнє засідання з'їзду відкрилось коло 6 год. вечора.

На початку засідання д. О. Діхтярь прочитав невеличкого, але гарного й змістовного доклада про утворення народних домів, якого було поєднане привітано оплесками. Докладчик виніс подяку зборам слідуєчій тезі, котрі і були з'їздом затвержені.

1) По змові в кожному більшому селі, де є товариство „Просвіта“, котре треба утворити народний дім („Рідну Хату-Просвіта“).

2) Коли є змога, то найняти на час дні цієї мети яесь помешкання, або використати помешкання „товариства тверезости“, які тепер уже скасовано правлінням.

3) Підготувати все для того, щоб при першій змові розпочати будівлю особішого помешкання народного дому.

4) Доручити Головному Управі („Центральному Бюро“) „Просвіта“: а) приступити негайно до утворення фонду народного дому „Просвіта“; б) утворити спеціальний (будівничий) комітет, який має за завданням шукати з відповідними образками будинків народних домів.

5) „Просвіта“ можуть користуватись шкільними будинками за-для своїх просвітних потреб (там, де немає ще закладів—„Рідна Хата-Просвіта“) при умові, щоб це не шкодило шкільній науці.

С. Русова прочитала замість від-

сутного д. Біляшевського маленького доклада про утворення музею.

Після того генеральний секретар народної освіти І. Стещенко, прощаючись з просвітянами, дякував їх за те, що вони щиро обізнались на заклик секретарства і численно з'їхались, щоб порадитись, як спільно провадити велику культурно-національну працю освіти рідного народу. Він підкреслював, що спільно провадити велику культурно-національну працю освіти рідного народу. Він підкреслював, що спільно провадити велику культурно-національну працю освіти рідного народу.

Буди також висловлені привітання представниками „Сніжки українців залізничників“ та „Української спілки професійних робітників“.

Останнього доклада про дитячі запитки прочитала С. Русова.

По скінченню цього доклада, коли мали приступати до голосування постанови, голова зборів д. Коваленко запропонував подякувати упорядчичі з'їзду С. Русовій, на що з'їзд відповів широкими оплесками та покликів „слава“, які довго лунали в залі.

Після цього з'їзд приступив до голосування, в наслідок якого ухвалено було слідуєчій постанови:

Замальні постанови.

1) Перший Всеукраїнський з'їзд „Просвіта“ від цього серця вітає всі просвітні товариства і всіх діячів, що досі трудяться і трудяться для

освіти, добра та волі народу українського, і висловлює їм велику увагу та славу.

2) З'їзд доручає Головному Управі „Просвіта“: завести звичай святкувати велике всеукраїнське свято української „Просвіти“ в один з цих днів, — 1 квітня (соняшне свято), 25 лютого, або на третій день Великодня.

3) Вислухавши звідомлення про те, що округні суди в Києві, Львові, Вінниці та інших містах зрікаються реєструвати українські статутти, вважаючи українську мову на Україні чужоземною, з'їзд „Просвіта“ постановив рішуче протестувати проти такої зневаги і домогтися, щоб судові справи на Україні підлягали владі Генерального Секретаріату та щоб російське правління затвердило генеральних секретарів по справах судових, продовольчих, військових, поштово-телеграфних та шляхив.

4) Вважаючи на те, що робота „Просвіта“ взагалі має характер державної ваги, з'їзд „Просвіта“ визнає, що все листування, як окремих „Просвіт“, так і їх Спілок повинно пересилатись по пошті безплатно.

5) Вислухавши звідомлення делегатів Катеринославщини, Херсонщини, Таври та Хмельщини, з'їзд „Просвіта“ постановив рішуче протестувати проти відділення цих губерній від автономної України і домогтися негайного об'єднання всіх українських земель.

6) Визнаючи причиною великого політичного, національного та економічного занепаду неграмотність нашого народу, з'їзд „Просвіта“ домагється заведення обовязкової шкільної науки, а всіх своїх членів закликає до завзятої боротьби з неграмотністю через заведення курсів для неграмотних при кожній „Просвіті“.

7) Вважаючи на те, що з усіх шкіл України вийдуть дітячі, котрим прийде працювати на Україні, з'їзд визнає, що всі школи повинні бути українізовані, з забезпеченням прав національних меншостей.

8) Маччи на увазі, що майже всі селянські з'їзди по Україні ухвалили постанови про негайне увільнення з війська всіх учителів, з'їзд „Просвіта“ цілком передчуєть до цих постанов і домагється від генерального секретаря народної освіти, щоб він знову зняв це питання, про найкоротше повернення всіх учителів з війська.

9) Коли треба подати протест, щоб австрійці-українці поставлені були в більш відповідне для них становище, а всі засланці галянича поверні на Україну, щоб „Просвіта“ могла краще використати їхню інтелігентність та національну свідомість.

Про шкільну та позашкільну освіту.

1) Навчання повинно бути обовязковим, як для хлопців, так і для дівчат, починаючи з восьми років, та

Російський сфинкс.

(З дорожнього альбому).

Велика, безмежна країна, яку можна вважати за шосту частину світу. Тисячу літ вона безупинно зростає—стільки ж активно, через війничу доміжку, скільки пасивно, внутрішнім таємничим процесом, як росте дуб на дрижках, або цвіль на хлібі... Тисячу літ вібрає вона в себе согий народів, розпажує мільони людей, бореться з ними, воює, де що перетравлює в своїм велетенській організмі, силу поє і губить, а де що поймає хоч зівчеченням, але живим на дальній спробі. Все за цей довгий час могла втворитись її культура, могли виначитись її завдання, мета її життя, та ролі, яку вона відгравала в історичному процесі. Велика на ній лягла одвічальність за цю ролі. Вона вела за собою на ландшах припадку до неї малі й великі країни з їх людьми, з їх—поганю чи добром—але власною культурою. Як величезна планета на своїм одвічній сфері, так і вона в своїм історичним руслі протинала до себе мешкі організми, смлюючи їх звертати з простого шладу, жити не своїм життям і світлі не власним, а перепитанням від неї—теж чужим—світлом...

Тепер, коли історія пише свої присуди і підраховує на терезах усе, що хто за своє ставування зяв і що з того зробив,—варт розважити, який може бути цей підрахунок книги життя народів. Хто вона—ця країна? Хто той народ, що її зложив і поширив? Що він зробив з себе і з інших?

З покоя-віку це була статія, перейнята безупинно глиняним процесом в її везрід. Воля воружалась,

жевіра, горіла, застигала і знов розплавилась від внутрішнього жару. Вона випускала з себе барвисті пухирі й баньки, що, піддержавшись якийсь час на розтопленні поверсі, лускали й зникали без жадного сліду. Вона шумувала й кипіла, вкривалася піною, знов утхотирювалася і холонула до нового напливу таємничої, природної сили. Вічний рух бурхливого моря, з паузами поверхової тиші, під якою все ж крилось те саме життя великої, невідомої себе стихії...

Вона так і не вишла з цієї стадії. Правда, це не була невизразна мішанина первісних елементів, що колись наповнювала всевітню безодню, не відчуваючи навіть тремтіння крил божого духа над нею. Це був родючий ґрунт, в нім були зародки життя, пресако паростки насіння, але не вистачало живущого дощу, тепла з порожого повітря, щоб ті зародки повели перетворяться в щільне, широке, м'ягке життя і своєрідну культуру великої нації. Напруження внутрішньої сили було й вибувало на горі, але не могло опанувати матерією й скоро згасало до нового вибуху. З великими труднощами, за підмогою чужих впливів, що йшли від півночі, сильного культурним розцвітом заходу, вкривалася і ця країна півною культурою. І тут велась не мала культурна робота, витрачалась духовна енергія, видинали сильні духом люди, виявлялась велика сила і краса творчого процесу, що йшов від божого подиху... Але занадто тонесенька була та культурна півка проти всієї незміряної, нечисленної маси, в якій якої мав би той подих культури витхнути свідомість життя. Проти тої глибокої енергії світла й тепла на поверсі була сама по собі дрібна й безсила, а її на хорозі сполучає елементи, ворожі аському світлу, всій культурі, як: живились соками маси, спіраючись на її темноту і не-

свідомість. І вплив великого розуму, глибокого почуття, широкі праці сильних одиниць вертався до західних джерел, з яких та праця брала свій зразок і початок, а не доходяв до дна народної душі, котра, як була, так і восталась на протязі віків темною, інертною, сгумною.

Поволі безмежне людське море, розлине на величезній обшрі цієї країни оточувалось кам'яними берегами державності, замикалося у абізімі пуга східно-візантійського абсолютизму. Під батогами й стусанками царської власті хаотична людська маса жила від зівчечення, іла й плала,—власне більше плала ніж жила,—будувала свої гмурні верхи, будувала собі церкви та вивіщі, вкривала своїм трупом свої й чужі землі. Державний лад зкарістовував людські маси, як гній для державного господарства, і той гній мирився з своєю долею, а коли й не мирився, то мушні користь. І на її хиткім, непереміннім ґрунті складалась всевітня велетенська держава... Зверху закована в блискучу зброю, а в середині повна гною... На причілку напас—третій Рим“, а несправлячи—тисячу літ нечищена овеча дошара...

В її гною брудилась і гинучи дороговідні перлини народної душі, національної творчості. Зверху, з тоненького окультуреного шару йшли покляки до великих „народних ідеалів“, але ці ідеали, як малі, як блді припарі, втворені в фантазії далеких людей, ірліли від реального життя людей, ірліли по-над масами в ступні інтелігентської ідеології, не досягаючи до реального й почуття низів... Маси жили своїм сонним, приглушеним життям, своїми стихійними згонами, сильні в руйнуванні, бездіяні до культурного будівництва, байдужі до своєї історії, як і до будуччини. Народна душа брудилась внутрішнім гниттям,

заповнялась зневіррррр до своєї сили, зневажаю до себе і до всього, що повинно бути найдорожчим людині. В національній культурі місце народних ідеалів заступив, як виразниця і характерніша формула світогляду, москвовський прокльон матерній честі...

Примитивні форми життя—і байдужність до свого безмірного призначення... Містичні мрії про посмертне раювання—і поруч дрібний егоїзм, буденні інтереси вишені та шлунку... Одвічна неволя, звичка до безмежної олії—земної й небесної—виробили в тім народі рабську психіку, дали йому рабську історію і рабський світогляд: досить в житті інтересу на сьогодні; воно не варт втрати енергії, хіба з примусу. І з народа стала людська отара: поти добре, поки є під писком травця, а нема—то можна перейти десь далі. Та можна й не шукати кращого: як буде треба, то й вивчарі переженуть пугю, абі було вільне місце...

А вільного місця, як на те, було завжди багато. І це теж покляло свій штемпель на весь хід життя і поступ культури в безкраїх межах збудованої цим народом держа и. Культура ця і досі в великій мірі первісна, мандрівна. Як пісок на просторі дикої пустині пересичається люд під вітром, не маючи ні змоги, ні охоти спитатись на місці та доложити упертої, напруженої праці на підвищення й усвідомлення свого життя... І от поволі, на тім піску розпоршенні людських мас наростає складна і химерна будівля великодержавного імперіалізму, який сам собі ставив свої завдання і цілі, не числячись з тим ґрунтом, на якому він ріс і з тим матеріалом, який доводилось брати на будівлення. Темнота і апатія низів і активна державність над ними.

На широкім просторі жертвої Са-

хари—велет нська піраміда з царським гробовищем і скарбами в середині, з мономарховою шапкою та двоюголовим орлом зв рху...

Час ішов і все далі розгортав сторінки історії. Наставали грізні, одвічальні моменти. Часами прокидали глиняний велетень, кліпав очима, воружився, де-коли виявляв навіть власну активність, але не на довго—і далі знов починав куняти, роблячи тільки несвідомі рухи. Життя ставало все складніше, все більше вкривалося іржею і псувалося механізм тої штучної втвореної державності. І прийшла раптом страшна, рішуча подія великого іспиту цієї машини і її машинистам. Не вдержав напруження ні ланцюги, ні іррати, розпалась залізана зброя держави і в дрібні скалки розбіглась верховна монархія. Але разом з нею порохом розсипалась і величезна держава. Отожте від ступки державної форми, народ зостався в невідомій, підлітній літній темряві, очима, в таємниці розумом, який тим легче приймає го-тувати руйні, чим трудніше йому пригадати старі покляки до боротьби за рідну землю, за її волю, за її славу... Старий лад, коліс вироблений собі самим народом,—згнів за віки свого панування і свою землю, і її славу, і націю... Так, буває, стародавня мушя, що її вигобув вчений дослідник з глибини гробовища,—тільки хвилину відлежить на свіжій повітрі, а далі одразу розсипається цвілью і порохом, в якому не пізнати ні форми, ні слари політичної людини...

Не що давно доводило мені бути червоним в середку Великої Русі, в старій столиці, звідки пішла великодержавність, — в теперішній губернійській місті Владимирі. Малий, тихий городок, що як-би не центральна частина, то нагадував-би та-

стрів залував, що тимчасовий уряд має на думці негайно сформувати кабінет у повному його складі, щоби оновлений коаліційний уряд негайно розпочав організаційну справу на основах, намічених тимчасовим урядом спільно з представниками демократії і ценових груп. (П. А.)

Про коаліційний уряд.

ПЕТРОГРАД, 25. Одбулась нарада представників революційної демократії і ценових елементів в справі про заснування коаліційного уряду. Всіх питань досягнуто згоди.

Нарада виступала програму нового коаліційного уряду.

Проект закону про республіканський лад Фінляндії.

ГЕЛЬСІНГФОРС, 24. Проект закону про республіканський лад Фінляндії встановлює, що Фінляндія є республікою. Законодавча влада належить президентові у співробітництві з радою міністрів. Президента обирають всеюдишним голосуванням строком на 6 год. Вибори відбуваються 15-16 січня, в разі безрезультатності перевибори 15-16 лютого. Президент заступає на посаду 15 квітня; він складає черговий сойм, призначає нові вибори. Зносини з російським урядом він провадить у згоді з радою міністрів, в якій оповіщає мобілізацію війська. Ця форма урядування є основним законом.

Взаємовідносини між Росією і Фінляндією.

ГЕЛЬСІНГФОРС, 23. Проект закону про взаємовідносини між Росією і Фінляндією має такі основні точки: Фінляндія лишається у спілці з Росією, але має власні конституцію і уряд, незалежний від влади Росії. Справа війни і миру вирішується згідно з основними законами Росії. Під час війни фінляндське військо оперує під опільним наглядом з російським військом. Будова нових фортець відбувається за згодою російського уряду. Цей закон є основним непохитним законом. (П. А.)

Установчі Збори.

ПЕТРОГРАД, 24. У „Вісті. Врем. Прав.“ оповіщено такий розпис кількості членів Установчих Зборів по окремих виборчих округах. Алтайська 13, аму-дар'їнська 1, архангельська 5, бесарабська 13, вітебська 9, володимирська 9, вологодська 7, волинська 10, воронізька 15, вятка ка 16, донська 17, матернославська 18, єнисейська (з включенням російських громадян уральського краю) 6, забайкальська 7, закавказька 36, закаспійська 2, іркутська 5, казанська 12, кадузька 8, камчатська 1, кінтайсько-охідної залізничі 1, київська 22, костромська 8, кубансько-чорноморська 14, курська 13, ліфляндська 4, міньска 16, могиливецька 15, московська столиця 10, московська губерньська 9, новгородська 8, нижегородська 7, олонєцька 2, ординська 2, орєшбурська 11, орловська 12, пензенська 9, пермська 18, петроградська столиця 12, петроградська губерньська 8, подільська 19, полтавська 15, прамурська 7, прикаспійська 1, псковська 9, рязанська 10, самаркандська, 5, самарська 17, саратовська 15, семіратська 6, сибірська 9, смоленська 10, ставропольська 6, степова 14, сурдарт'їнська 9, таврійська 9, тамбовська 10, тверська 9, терський-дагестанська 10, тобольська 10, томська 9, тульська 8, тургайська 5, тифліська 13, уральська 6, ферганська 10, харьківська 15, херсонська 18, чернігівська 14, естляндська 8, якутська 2 і японська 6, а всього 730 чоловік. (П. А.)

Забастовка залізних доріг. МОСКВА, 24. В 12 год. ісчі почалась залізнична забастовка. Поїзд прямого руху одійшли з Москви переповнені шкільцями. Пасажири вийшли на буферах, сиділи на дахах вагонів, але багато не поїхало в поїзди.

Всякі звістки.

Білорусини. Німецькі часописи на захопленних областях доносять, що влада звертає особливу увагу на давнійшій ґніт, який бачили Білорусини під російською владою. Німецька влада визнає право Білорусинів до самостійного народного життя, тому змінив російської назви „Белоруси“, по німецьки „Вайсрусен“, вживають урядово назви „Вайсрусенен“ та „Вайсрусенен“.

род над джерелами Дніви й Німану, в власною культурою та мовою, будиться до нового народного життя. — Руїнування Ясної Поляни. З Ясної Поляни надходять тривожні відомості. Селяне руйнують Ясну Полянну, нищать посіви, грабують садики й городи, рубають ліс.

Удова Л. Н. Толстого, граф. С. Толстий, звернулася до міністра ви. справ А. Нікітіна з проханням захистити садибу од дальшого самоуправства селян і подяго розруйнування маєтку.

Цікаво зазначити, що по волі гр. Л. Н. Толстого місцевим селянам перейшло дурно коло 700 десятин працоті землі. При садибі Ясна Поляна всього лишилось 200 десятин, між ними лише 15 дес. рілля, невеличкий лісок, де є могилка Л. Н. Толстого, та деякі інші малочисні маєтності.

Таням чином, по волі графа Л. Н. Толстого, селяне одержали щедрій дар—коло 4/5 всієї землі маєтку.

Протест проти українізації. В міністерство ви. справ надійшов журнал засідання новгород сіверської мійської думи, яка одностайно постановила визнати приєднання новгород-сіверського повіту до України, яке зробили без пошугу населення й без встановлення думки про його приєднання. Дума зазначає, що Новгород-сіверський повіт та гор. Новгород-сіверськ не можуть бути визнаними українцями й визнає необхідним розв'язати питання про приєднання міста й повіту всенародним голосуванням або через голосування демократичних органів місцевого самоуправления.

Позичка волі. В Тобольській губернії підписка на позичку волі досягла 20.000.000 карб., в Омську—8.000.000 карб. Взагалі, в Сибіру, зважаючи на силу грошей у населення, підписка на позичку волі йде добре.

Шведи й Норвегці дали меншу суму підписки на позичку волі, чим на обидві військові позички 1916-го року. З великих шведських банків підписався на російську позичку волі тільки один „Новий Банк“. В Данії підписка досягла 3.000.000 карб.

Нові гроші. В Петрограді виникають непорозуміння з новими грошима. В горгожих підприємствх зовсім одмовляються приймати нові гроші в 20 та 40 карб.

Вистава на фронті. В *Вадузьському полку 12-го вересня культурно-просвітному ком сією була виставлена для салдатів комедія Квітків Основ'яненка—„Шельменко Денщик“. Зібралось багато салдатів полку. Комедія пройшла добре і задовольнила слухачів.

За кордоном.

Можливість роскolu в католицькому центрі. З Копенгагену телеграфують, що позиція на яку став Ерцбергер в питанні про мир, видимо, не зустрічає загального сполучтя в партії католицького центру якої він керує. Один з керівничих органів партії „Düsseldorfer Tagesblatt“ в зв'язку з безладдям в партії публікує листа одного відомого партійного діяча в Вестфалі, який заявляє, що роскол в рядах партії неминуний, коли партія більшість підтримуватиме політику Ерцбергера й далі.

Угорці й румунське питання. По повідомленні „Berliner Tageblatt“ з Будапешту, в великому зібранні семіградського союзу докладчик гр. Веттен висловився проти з'ягання деяких буржестських політиків до з'єднання Румунії з Австро-Угорщиною на підставх особистої унії.

По словам гр. Веттена, Угорщина не хоче предувати Румунії до маєтків австро-угорської корони, а бажає лише, щоб виправили кордони Семіградії. Національне питання в кордонних країнах може найкраще розв'язатись взаємним обміном мешканців, які добре ставляться до другої держави.

Театр і музика.

Комітет Українського Національного Театру при Генеральному Секретаріаті Центральної Ради сповіщає своїх членів, що сьогодні, 26 вересня, о 10 год. дня, в Педагогічному музеї відбудеться позачергове засідання Комітету. На порядку денному стоять питання:

- 1. Вибір 7-ми членів до Театральної Комісії при Генеральному Секретаріаті Народньої Освіти і кандидатів до них.
- 2. Поповнення складу Комітету засучивниками українських театральних організацій.
- 3. Затвердження репертуару до українського національного театру в Трестіному Народньому Дімі.

4. Вичучі справи. Секретарь Комітету М. Орел-Стенняк.

Молодий український театр. „Чорна Пантера і Білий Ведмідь“. Довсяго молодого треба підходити обережно, уважно. Ребяти це треба тому, щоби необережним словом, гострою увагою не підірвати молодого коріння. Ідея цього молодого театру, зазначена в № 141 „Роб. Газ.“ д. Курбасом, є взагаї симпатична і її можна тільки вітати.

Треба сказати, що хоча ця вистава взагалі не дуже відрізнялася від вистав учнів театральної школи, однак вона дала більше, ніж можна було сподіватись. Коли ж узяти увагу ще й те, що вистава йшла ранком, а не у вечері, то ми з певністю скажемо: видно, що ця молоді має талановитих людей, молодих, хоч і не зовсім ще вироблених. Ці люди вони виробляться, коли чим далі більше накреслюватимуться здібности і своєрідність дарування кожного з них, то безперечно їм більш ніж кому іншому пощастить порвати з трафаретом і заложеними традиціями і дати Україні те нове, чого ми ще все ж таки не маємо.

Вибір для першої вистави п'єси мало придатний для таких дебютних вистав, бо п'єса взагалі мало сценічна, і тому вимагає від виконавців закінченої школи і чималоого досвіду. І коли молоді все ж таки знайшли її більш підходящою для свого дебюту, то треба було поробити кунюря, бо, напр., 3 і 4 дії мають не мало „двотот“, які краще було б випустити.

З окремих виконавців д. Курбас (Канєвич) показав, що у нього є доисті смаку для того, щоби уникати мелодраматизму і вести ролю у стриманих тонах. Він остільки стримувався, що 2 дії (сцена в кавярні) у нього пройшла не ясно, як не ясно проходили у нього і всі ті місця, де напр. він балакає з Сіжжинкою. Він, так мовити, трохі „не дог авав“. Вражали також його прийоми при малюванні (держання квачива трьома пальцями), або його поєва в кафе, у блузї, чого в Парижі ніхто собі не дозволяє. Але це дрібниці. Взагалі ж видно, що він вже має деякий досвід.

Краще цю роль свою ролю д-ка Самійленко (пантера) і який не ті й загато несановиті вигукі, які роблять неперемне вражіння, то їй майже нічого було б зайняти.

Неприємно вражало також те, що вона так рубо від озвала (панюла) Ведмедю на його пропозицію піти до Мулена. Отже радимо їй додержуватись м'якших тонів.

Чудесно пройшла у неї сцена в кавярні, її танець, гра в карти. Тут її молодий талант розгорнувся, як найширше.

Добру школу виявила д-ка Добровольська (Сіжжинка), хоча треба тільки більше руху, живавсти.

А от д-ка Смерека (Мати Канєвич) мало зрозуміла свою ролю і провела її загато примітивно. Грім же її зовсім мало пасував до літньої жінки.

Интересно і елегантно грав д. Шевченко (Мулен).

Помилки ці ми зовсім не хочемо ставити молодим, як декор, бо не поміляється тільки той, хто нічого не робить. Нам хотілось б, що б вони взяли їх на увагу. Ми ж з задоволенням можемо констатувати, що маємо ще один театр, який—сподіваємось—з часом дійсно зможе дати нам щось нового і цікавого. На першій же виставі він цю нашу сподіванку прекрасно підкреслав.

Публіке широ вітала виконавців. Побажаєм ж і ми їм усім у розвитку в поставленому їм напрямі. Федір Б.

Український театр М. Садовського. Каже наша приказка: „дасливий як не впаде, то все латкою вгору“. Не наврочити-б, але ж те саме трапилось в останній час і з М. К. Садовським.

доброму місці. Во хоча теє міпе з-далеку здається й непоказним і ніби на смітничкові складається, одже в тому смітничкові порпається золота курочка...

Узяв знову бондарь молота в свої певні руки; покнув раз, два на новому місці; цей першого обруча не встиг натягти, як хотів, а вже й в нове барило можна меду називати, уже й бджоли той мед почули й на мед полетіли. І полетіли в те місце, що вже не на смітничку стояло, а саме на сосянному угіррі, серед хорошого саду. І де влязши у старого бондаря нові помішкані, не з заждами, а люде стачені, що й сами зміють доброго обруча натягти.

І в театрі, що до того хронично дустував,—повні проходи стоячого люду; а на сцені—знову, ніби по нотах концерт провадять, та шей на новий глас.

Во й справді, здається що вперше бачимо на українській сцені спробу поставити, європейську легку комедію, напів-фарс; без „хахла“, без жиди, без випивки, топаків, і навіть без тих слізських місць, того „голоножія бабього“, од якого нудить, коли бачиш те, що звється фарсом на московській сцені.

І коли дивитись на першу виставу „Шалапута“, як на нову позицію, захоплену нашим театром,—а саме та і треба на це дивитись,—то в факті цієї прем'єри маємо нове з'явище. Це з'явище мусимо занотувати.

Але ж опріч того, цікаво одзначити, що навіть те, що могло би роцінюватись з боку негативного, в цьому спектаклі несподівано прибрало і позитивних рвс.

Поставив п'єсу п. Стадник—він додав постановці тої європейці, що була в постановках львівських ніби то й такі, як наші, але—ж і певними новими елементами, нашої сцені непривичними, і нарешті: переклад зроблено цілком по галицькому, тою мовою, що ми зовемо крутою. Спочатку кортію проти цього протестувати; але, коли бачиш, що аудиторія слухає уважно, й добре розуміє, але увесь час вчуває невластивий московський мови колорит,—приходиш до висновку, що і в цьому є свій плюс: дуже вже наочно стає невідомим в українській справі людя,—що наша мова зовсім не „наріччя“ мови московської.

От з цих мотивів ми довше й спинились на цім факті, з пршого погляду ніби то зовсім не визначним.

Поставлено п'єсу добре, старанно; розучено досконало; одіграно, не як прем'єру,—ж-во, майже без сфлора. Артисти всі на місці. Центральна фігура—Сейфіл як найкраще вдалася п. Стадниковій. Манерну й повну примхи дала постать артистки Оделіни п. Малін-Федорєць. Хорошу вчучку показали виконавці дрібнищих ролей (дві Із-нові й Кричевський). Стройно в цілком певному темпі провадив роль Густава п. Стадник, тільки артистові треба працювати над вимовою, через дефекти якої багато його репліє гинє марно для аудиторії. Хорошим був п. Рибчинський, що токо зловив характер і риси постаті варшавського панка. І надто серйозно відіграв „благородного батька“ (Гальонинського) п. Паньківський. Т еба-б більш живавости, фарсової рухавости і більше шку в фігурі,—це ж бо варшавське життя, де навіть настариші паня бадьоряться і у всякій разі увсь до долу несучають.

Тот вистави влято в першої фразі й витримано до кінця. Безперечно „Шалапута“ піде ще не раз. І коли комує обридли розмови й думки на суворі теми сучасности,—тому слід поглянути на цю комедію, щоби хоч увечері забулись на частину й шцаро, маю не до саяі посміятись дужим, щирим сміхом.

В. Старий.

Дописи.

С. КОЖАРНИ чигиринського повіту (на Київщині). Заходами місцевої інтелігенції в перших числах вересня в нашому селі засновано Т-во „Просвіта“. Коли організатора Т-ва поча-

ли в приватних розмовах розяснити селянам про ачатини і необхідність „Просвіти“, то знайшлися і такі лідери, що співчуваючи ідеї і заходам ініціаторів, недовірливо хитали головами і казали, що нашого мужика і верьбовкою не потягнеш до книжки та до газети, що і грошей селяне на „Просвіту“ не будуть давати, бо вони, мовля, темні і їм ніяк не втолкуєш що добре, а що зло. А в надії виявилось инакше. Чує серце селянина радо відгукнулось на заклики ініціаторів. З самої гущі „темних мужиків“ почулись шпурі слова співчуття і піддержки добрим заходам. Коли почалась запись в члени Т-ва, то знайшлися і такі (особливо з молоді), що записували своїх батьків і братів і вносили за них членські вкладки. Фонд „Просвіти“ хутко зростає, бо значна частина членів жертвувала то карбованець, то два зверх установленої норми. Велику поміч в справі організації зробили військові люде, які під той час перебували в селі. На голову „Просвіти“ обрано учителя місцевої народної (бувшої парашівської) школи. О. Сулака, ідейно людину, яка завжди йшла між люде з щирим одвертим серцем і несла всі сили для моральної допомоги селянам.

Раді „Просвіти“ наказано негайно передплатити „Нову Раду“ і „Народню Волю“, а також подбати про заснування бібліотеки.

Організаційні збори розійшлись з міцною надією, що „Просвіта“ розвіється і повесе світло науки і знання в саму гущу темного селянства.

Доводиться лиш з жалем констатувати той факт, що певна частина сільської інтелігенції, а особливо духовенство наших сіл не бере ніякої участі в громадських справах, байдуже ставиться до духовних потреб людности, а останне (духовенство) часто веде навіть ворожу лінію. Це все значно зменшує і так невелике число свідомих працівників на користь селянської людности.

Редактор Андрій Ніковський. Видає Товариство п.д.м.ч. літератури, науки і штуці.

Оповідки.

Молодий український письменник—вчитель початкової школи шукає посади лідовада в Україні, інституті, базано з квартирою. Телеграфувати Новоросійськ Губпродуправа Прохору Воронину 3-291-2

Спец. лікарня. СИФЛ. ВЕНЕР. КОЖИ. БОЛСТ. В. ЖИТОМИРСЬКА № 26, пр. 10—12 год. ранку: 6—8 год. веч. 5—0220—4

Т-во Шкільної Освіти випустило книжку Лоб одовського „Дітські пісні, казки і загадки“ ціна 1 карб., котрою можна користуватися в школах зараз після букваря. Замовлення надіслати: Столишинська 31 пом 20 Книгарня 25% зяжки. 2-223-2

Т-во „ЧАС“ у Києві друкує ОДРИВНИЙ КАЛЕНДАРЬ на рік

1918. Ціна і умови продажу будуть подані пізніше. 9-0224 А-9

Вийшла і продається неса брошура В. БОЙКО: „Як вибрати у повітові Народні Ради“.

Замовлення надіслати: Київ, Володимирська 42. Укр. партії соціал-федераліст. 2-225-1

Продається фотографічна картка Т. Г. Шевченка 50-х років Прозоровська 2 кв. 31. Тільки у вівторок від 3-4 год. 1-0226-1

Шукає інтеліт праці, едагани офіце, згоден на видк. Ред. „Нов. Раді“ продає, квт ч. 0227. 3-0227-1

Шукаю нові пасови. в інтел. укр. семі учню IV кл. 2 Укр. Гим. Звертат. листовно Жилківська 96 п. 2 Тобілезіну. 3-0228-1

Потрібний хлопцев 14-16 літ. грам.мот. Звертатись в Контоту „Нової Раді“. 2-0028-1

НОВІ ВИДАВАННЯ

Українського Видавництва у Катеринославі.

- 1. Дзелєнь-Бом! Збірник віршів для діток дошкільного віку, складений слухачками-українками Київського Фребельського Інституту, з передмовою С. Ф. Русової й вступною статією редакторки В. Чередиженкової 2-ге видання. Ціна 1 карб 10 коп.
- Перший з'їзд українських учителів Катеринославщини й Т-во Шкільної Освіти у Києві визнали, що збірником „Дзелєнь-Бом!“ можна користуватись, як першою читанкою після букваря.
- 2. Малюйте, діти! Перша книжка для розмальовування. Ціна 30 коп.
- 3. Загірня М.—Про виборче право. Ціна 20 коп.
- 4. Грінченко Б.—Як жив український народ. Ціна 30 кп.

Адреса Вид-тва: Катеринослаз, Поліцейська, 59, книгарня „Слово“.

Книгарня Анд. Т-ва „Петро Варський“ у Києві.